

Miran Komac

Odprta vprašanja položaja romske skupnosti v jugovzhodni Sloveniji

Ljubljana, 16. 5. 2018

Leta 1989 se je na Inštitutu za narodnostna vprašanja oglasil Rom iz Novega mesta, Šmihela, Rajko Šajnovič, s prošnjo za pomoč. Pomagali smo mu, koliko smo vedeli in znali. Uspešno izpeljani Ustavni pritožbi o romskih občinskih svetnikih in o Simbolih narodnosti (narodnih manjšin) predstavljata vrh našega sodelovanja. Takrat nas je bilo v Sloveniji vseh, ki smo se raziskovalno, pedagoško in na socialnem področju ukvarjali z romskimi tematikami kakšnih 20 - 30. Vsi smo bolj ali manj zbrani v zborniku z naslovom Romi na slovenskem, ki smo ga na Inštitutu izdali leta 1991. Od tedanje garniture sem očitno ostal sam za to okroglo mizo.

Danes je tistih, ki se ukvarjajo z romskimi tematikami (tako Romov in civilov-Neromov) toliko, da se mi včasih zdi, da jih je več kot Romov. Romi so izjemna karitativno-altruistična roba, ki se jo da ugodno tržiti. Niso pa vedno Neromi najhujši trgovci!! Fama človekovih pravic (brez dolžnosti in odgovornosti) je leglo rasti množici nevladnih organizacij, te pa primarno skrbijo za lastno preživetje, Romi so le objekt upravljanja.

Imamo obilno papirologijo, imamo množstvo strategij, programov in projektov, s pomočjo katerih naj bi oblikovali drugačen romski narodno manjšinski vsak dan. Pa vendar se stvari, predvsem na Dolenjskem, Beli krajini in Posavju počasi spreminjajo na bolje.

Osnovna težava je, da razvoj romske skupnosti temelji na asimilaciji in slovenizaciji Romov. Romi so, po slovenski percepciji, toliko razviti, kolikor postajajo podobni nam.

Ker gre za usklajevanje dveh različnih razvojnih vzorcev je težav (tudi v šolstvu) ogromno. Slovenski Romi nimajo sloja intelektualcev, ki bi vodili proces gnetenja množice romskih posebnosti v nekaj, kar bi lahko imenovali romski narod.

Kaj potrebujemo za odločen preboj na področju urejanja romskih naselij?

1. Župana z vizijo, korajžo, neustrašnostjo,

ki je kos ostremu nacionalizmu in odklonskosti do Romov v lastnem okolju. Odbojnosti do Romov je po Sloveniji enormno; ta nivo odločanja je pomemben pri urejanju »romskih« naselij in vpisu romskih naselij v Statut posamične občine. Šele ko župan javno prizna, da so Romi, naseljeni na ozemlju »njegove« občine NJEGOVI in ne DRŽAVNI, je trasirana prava pot. V okoljih, kjer so politični upravitelji sposobni izvesti prehod od hendikepa (če je obstoj manjšin hendikep), k dobrobiti za celotno občinsko skupnost, je zagotovljen uspeh.

2. Romskega svetnika z znanjem, vizijo in avtoriteto,

ki presega graditev osebne moči na razdeljevanju paketov socialne pomoči Rdečega križa, oziroma Karitas. Sposobnost komuniciranja romskega svetnika z okolico zunaj romske skupnosti, je pomemben element umeščanja Romov v prostor. Vloga romskega svetnika ni lahka – na eni strani lokalna oblast, ki svetnika opazuje v vlogi »ciganskega stražmojstra«, ki naj skrbi za red in disciplino v romskih naseljih, na drugi strani lokalni Romi, ki romskega svetnika obravnavajo kot izpostavo Rdečega križa, Centra za socialno delo, itd. Romski voditelji pa

3. Romsko inteligenco z vizijo in predvsem z željo,

da se »vrnejo« med romsko populacijo in ji pomagajo, da se rešijo slovenskega blatnega obrobja. Žal temu ni tako! Romska inteligenca porabi pridobljeni status za pobeg iz romskega okolja in ne za »povratek« v romsko skupnost! Tudi to je bolj ali manj običajen pojav pri vseh marginaliziranih narodnih manjšinah.

4. Predsednika vlade z vizijo, korajžo, neustrašnostjo.

Na slovensko nesrečo je bil zadnji predsednik vlade s takšnimi značilnostmi Stane Kavčič v obdobju 1967-72 (uradno predsednik izvršnega sveta Skupščine SRS). Omemba osebe predsednika vlade je bolj figuralika, kot omemba konkretnega imena. Pomeni, da bi se morala vlada mnogo bolj aktivno vključiti v reševanje romske nastanitvene problematike.

Uradniki bodo rekli, se ne da, tisoč in en predpis nas omejuje. Ampak, če je bilo možno postaviti tovarno Magno na najbolj rodovitnih zemljiščih, ki naj bi bila vrhunsko zaščiten pred pozidavo, bi bilo možno to storiti tudi za t.im romska naselja.

Primer (ne)ustrasnosti predsednikov vlad je, v istem uradnem listu sta bila leta 2007 objavljena,

Zakon o prostorskem načrtovanju (Uradni list RS 33/2007), in

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji (Uradni list RS, št. 33/07).

Tedaj je bila na oblasti vlada Janeza Janše. Desničarji naj bi bili prislovično nastrojeni proti narodnim manjšinam, posebej proti Romom.

Ampak, v lanskem letu le bil sprejet tako imenovani gradbeni trojček, med katerimi je tudi Zakon o urejanju prostora. Uradni list RS, št. 61/2017 z dne 2. 11. 2017. V veljavo je stopil 1. 6. 2018, torej pred nekaj dnevi. Nisem prepričan, da je kdo med romskimi voditelji, ki bi bil seznanjen s tem temeljnim zakonom!! In tudi v tem zakonu Romi niso omenjeni niti 1x!! Zakon je bil sprejet za časa Cerarjeve vlade, ki naj bi bila leva.

Če bi vlada Janeza Janše imela resen namen, da naredi velik korak na poti urejanja romskih naselitvenih problematik, bi vsaj v prehodne določbe zakona vpisala poti, kako se bo lotila romske problematike. Pa nič. To pomanjkljivost bi lahko odpravile vse naslednje vlade, vključno z zadnjo vlado Miroslava Cerarja, pa je niso.

Torej, imamo dva predsednika vlade, dveh različnih političnih provenienc, z malo ali nič napredka na področju urejanja romskih vprašanj. Morda je temu tako tudi zato, ker sta oba iz Grosuplja.

Zakon o romski skupnosti v Republiki Sloveniji, ki je bil sprejet v obdobju Janševe vlade, je pravniški zmazek (mislim, da sem ga jaz poimenoval *cenena pravniška puhlica*). S to kritiko sem naletel na ostre odzive znotraj etabrirane slovenske politike. Danes, po 11 letih veljavnosti zakona se kaže, da sem imel prav. Zaradi Zakona o romski skupnosti se romsko življenje, romski status v Sloveniji ni spremenil niti za milimeter na bolje. ŽAL!! Upal bi si celo trditi, da je zakon zaradi povsem ponesrečenih rešitev na področju političnega predstavnštva ustvaril več napetosti in konfliktov, kot pa rešitev.

*Tudi ta zakon bi (levičarska) vlada v odhodu lahko spremenila, pa ga NI!!
Pravzaprav so 4 leta mečkali, pa nič naredili.*

Takšen odnos Slovencev do Romov govori o tem, da morajo Romi opustiti filozofijo prosjačenja med večinskim prebivalstvom in ubožno ter pokorno moliti za sprejem novega Zakona o romski skupnosti.

Romski voditelji morajo nemudoma pripraviti lasten predlog Zakona o avtohtoni romski narodni skupnosti ter poiskati podporo pri političnih strankah za njegovo vložitev v parlamentarno proceduro

Ta zakon bi moral vsebovati tudi določbe o političnem predstavnstvu. Ureditev mora biti podobna, kot jo imajo pripadniki italijanske in madžarske avtohtone narodne skupnosti in je določena v Zakonu o samoupravnih narodnih skupnostih. Vse ostale rešite, ki Rome silijo v okvir političnih nedonošenčkov, je potrebno zavreči.

Včasih se mi zdi, da takšne Rome, »neudomačene« po mnenju večinskega prebivalstva, kljub vsem kritikam, prav vsi potrebujejo - da se ohrani ustrezna količina delovnih mest med večinskim prebivalstvom. Za Rome pa to pomeni zgolj ohranjanje začaranega kroga socialne izključenosti: rojen si v naselju staršem, ki živijo od socialne podpore; tu preživiš do vstopa v vrtec (če!! In če imaš srečo!!). Z zelo pomanjkljivim znanjem stopiš v osnovno šolo, ki jo zapustiš takoj, ko te prenehajo spuščati skladno s teorijo ciganske dvojke; šolanje lahko nadaljuješ le na eni izmed bivših delavskih univerz. S tako pridobljenim kilavim znanjem je možnosti za zaposlitev malo ali nič, zato končaš na Centru za socialno delo kot prejemnik socialne podpore. Od takšnega početja imajo vse naštete inštitucije mnogo koristi, le Romi so v minusu.

Ministrstvo za okolje in prostor je po 11. letih sprejelo projekt z naslovom »Modeli urejanja romskih naselij«. Branje podpornega materiala za pripravo projekta kažejo, da so se na Ministrstvu končno lotili stvari na pravi način. Vse to bi moralo biti narejeno že pred 25 leti

Vsi govorijo o izjemno pozitivni drugačnosti v Prekmurju. Pa ni čisto tako. Pozitivna drugačnost je rezultat višjega življenjskega standarda Romov, ta pa je rezultat zaposlovanja Romov v Avstriji in ne aktivne politike zaposlovanja Romov slovenske države. Pa tudi

samoiniciativnosti prebivalcev romskih naselij. So primeri romskih naselij, ko so prebivalci imeli samoprispevek za urejanje infrastrukture, sami so kopali jarke za vodovod, itd. Mnoga romska naselja po Prekmurju so narodno že zelo mešana. Pred kakšnimi 3 tedni sem bil v Prekmurju, v romskem delu naselja Dobrovnik sem srečal angleško družino, ki je tu kupila hišo in v naselju tudi dejansko živi.

Problematika »romskih naselij« je povezana še z eno razvojno težavo, kako preprečiti, da se romska naselja ne bodo getoizirala? Vsaka slovenska vas je svojevrsten geto! Pot za preprečitev tega pojava je samo ena, dvig socialnega in kulturnega kapitala pri romski narodni (skupnosti) manjšini, ki jim bo omogočal, da bodo dovolj kompetitivni za tekmovanje v slovenski družbi. Da bodo imeli možnost poiskati si zaposlitev zunaj romskega naselja, do bodo dostojno živeli zunaj romskega naselja ali pa v romskem naselju, če jim bo to ustrezalo.